
Die mikrostrukturele bewerking van affikse in Afrikaanse vertalende woordeboeke*

Gerda de Wet, *Departement Afrikaans en Nederlands, Universiteit van Stellenbosch, Stellenbosch, Republiek van Suid-Afrika*

Abstract: The Microstructural Treatment of Affixes in Afrikaans Translation Dictionaries. The microstructural treatment of affix lemmata in Afrikaans translation dictionaries is currently inadequate. In the dictionaries under discussion, namely *Tweetalige Woordeboek / Bilingual Dictionary* (BD) and *Groot Woordeboek / Major Dictionary* (MD) which are presently viewed as the leading translation desk-top dictionaries, affixes are included rarely. And if they are included as affix lemmata, their treatment is cursory. BD and MD are not very user-friendly and force the user to rely largely on his/her intuition for the meaning and use of affix lemmata. Consequently these dictionaries do not consistently fulfil their role as sources of information. This article considers a number of information categories according to which the lexicographer should treat affix lemmata in the dictionary so that they may be of value to the user. These categories include semantic information such as polysemy, homonymy and synonymy, etymological information, as well as pronunciation and grammatical information.

Keywords: AFRIKAANS TRANSLATION DICTIONARIES, AFFIXES, AFFIX LEMMATA, INFORMATION CATEGORIES, POLYSEMY, HOMONYMY, SYNONYMY, ETYMOLOGICAL INFORMATION, PRONUNCIATION, GRAMMATICAL INFORMATION

Opsomming: Die mikrostrukturele bewerking van affigale lemmas in Afrikaanse vertalende woordeboeke is tans nog onvoldoende. In die woordeboeke onder bespreking, naamlik *Tweetalige Woordeboek / Bilingual Dictionary* (TW) en *Groot Woordeboek / Major Dictionary* (GW) wat tans as die toonaangewende vertalende handwoordeboeke beskou word, word affikse selde opgeneem. En waar hulle wel as affigale lemmas opgeneem word, is die bewerking oppervlakkig. GW en TW is nie baie gebruikersvriendelik nie en dwing die gebruiker om in 'n groot mate op sy/haar intuïsie staat te maak vir die betekenis en gebruik van affigale lemmas. Gevolglik vervul hierdie woordeboeke nie hulle rol as inligtingsbronne konsekwent nie. Hierdie artikel beskou 'n aantal inligtingstipes waarvolgens die leksikograaf affigale lemmas in die woordeboek behoort te bewerk, sodat hulle vir die gebruiker van waarde is. Hierdie kategorieë sluit semantiese inligting soos polisemie, homonimie en sinonimie, etimologiese inligting, asook uitspraak- en grammatikale inligting in.

* Hierdie artikel is 'n aangepaste hoofstuk uit 'n M.A.-skripsie *Die opname en bewerking van subleksikale lemmas in Afrikaanse vertalende woordeboeke* wat in Desember 1997 deur die Universiteit van Stellenbosch aanvaar is.

Sleutelwoorde: AFRIKAANSE VERTALENDE WOORDEBOEKE, AFFIKSE, AFFIGALE LEMMAS, INLIGTINGSTIPES, POLISEMIE, HOMONIMIE, SINONIMIE, ETIMOLOGIE, UITSPRAAKINLIGTING, GRAMMATIKALE INLIGTING

1. Inleiding

Die opname van affikse in die makrostruktuur van vertalende handwoordeboeke is reeds in 'n vorige artikel (De Wet 1998: 154-172) bespreek. Daarin is genoem dat Afrikaanse woordeboeke veral op die opname van woorde as lemmas in die makrostruktuur gekonsentreer het en dat subleksikale en multileksikale lemmas nie voldoende aandag geniet het nie. In hierdie artikel word die mikrostrukturele bewerking van affigale lemmas bespreek en word voorstelle gemaak aan die hand waarvan die bestaande stelsel in vertalende woordeboeke met Afrikaans en Engels as taalpaar, uitgebrei en verbeter kan word. Daar is vrylik by die verklarende leksikografie geleen in gevalle waar dit die bestaande stelsel in vertalende woordeboeke kan uitbrei of verbeter. Die twee woordeboeke onder bespreking is *Tweetalige Woordeboek/Bilingual Dictionary* (TW) en *Groot Woordeboek/Major Dictionary* (GW).

Die volgende lemmatiese inskrywings in hierdie woordeboeke demonstreer die onvolledigheid wat in hierdie artikel ter sprake kom:

her=, re=

aan die A-E kant van GW, en

non- nie-

aan die E-A kant van TW.

Die bewerking van die prefiks **her-** is heeltemal onbevredigend vir die woordeboekgebruiker, omdat laasgenoemde sy eie gevolgtrekkings moet maak oor die optrede van die prefiks in gelede woorde. Dit is byvoorbeeld nie duidelik of **her-** en **re-** mekaar in alle vertalende kontekste kan vervang nie. Kan **her-** soos in **herbewerk** en **re-** soos in **rework** mekaar altyd vertaal, of is daar uitsonderings waar **her-** en **re-** mekaar nie kan vertaal nie al het hulle dieselfde betekenis? Dieselfde geld vir **non-** en **nie-**. Hierdie oppervlakkige bewerking van affigale lemmas laat die gebruiker met baie onduidelikhede en as inligtingsbron vervul die woordeboek nie sy rol konsekwent nie. Vervolgens sal die verskillende inligtingstipes aan die hand waarvan die leksikograaf affigale lemmas in vertalende woordeboeke behoort te behandel, van nader beskou word. Hieronder resorteer semantiese inligting, etimologiese inligting, uitspraak- en grammatikale inligting. Onder semantiese inligting word ook na omkeerbaarheid tussen 'n lemma en sy vertaalekwivalente gekyk.

2. Semantiese inligting

'n Algemene woordeboek dien grootliks as bron van betekenisinligting vir die gewone woordeboekgebruiker. Ander aspekte, soos grammatikale inligting, uitspraakleiding, ensovoorts is gewoonlik ondergeskik aan semantiese inligting. Semantiese probleme ter sake vir die vertalende woordeboek is verskillend en meer ingewikkeld as dié vir 'n eentalige verklarende woordeboek (Al-Kasimi 1977: 58). Die eentalige woordeboek is meestal op 'n spesifieke kultuur afgestem, dit wil sê die taal waarop die woordeboek gerig is, is normaalweg die taal en kultuur van die gebruiker. In die geval van 'n vertalende woordeboek verskil die gebruiker se taal gewoonlik van een van die tale van die woordeboek en die gepaardgaande kultuur waarop dit gerig is. En juis dít maak dit vir die leksikograaf byna 'n taak van onmoontlikheid om in alle kontekste voldoende semantiese leiding te gee.

Daar is verskillende aspekte wat onder semantiese inligting aangebied kan word, waarvan ek hier net drie betekenisonderskeidings sal behandel, naamlik polisemie, homonimie en sinonimie. Daar word eerstens gekyk hoe woordlemmas bewerk word en aan die hand daarvan word die bewerking van subleksikale lemmas bestudeer.

2.1 Polisemie en homonimie

Polisemie is die verskynsel dat 'n leksikale item verskillende betekenisonderskeidings het wat sinchronies met mekaar verband hou. GW maak voorsiening vir die volgende doeltaalvorme wat as vertaalekwivalente van die verskillende polisemiese waardes van **index** (E-A) kan optree:

index [...] bladwyser; inhoudsopgawe; naamlys; register, klapper; indeks (*ekon.*); teken; tongetjie (skaal); eksponent (*wisk.*); aanwysing, aanduiding; indeks, verbodlys; wysvinger; wyser [...].

'n Soortgelyke geval kom in TW voor waar die volgende doeltaalvorme as vertaalekwivalente van die verskillende polisemiese waardes van **corner** (E-A) gegee word:

corner [...] hoek, hoekie; opkoopspekulasie; monopolie; hoekhou, hoekslag (*hokkie*); hoekskop (*sokker*) [...].

In vertalende woordeboeke soos GW en TW word die polisemie van die lemma aangedui deurdat die vertaalekwivalente wat die verskillende polisemiese waardes van die lemma verteenwoordig, met kommapunte van mekaar geskei word — hier gaan dit om 'n divergente ekwivalentverhouding tussen die lemma en sy vertaalekwivalente. Uit die voorbeelde blyk dit dus dat die reekse vertaalekwivalente by sowel **index** as **corner** die verskillende polisemiese

optredes van die twee woorde in die doeltaal verteenwoordig. Dit impliseer dat die vertaalekwivalente elkeen binne 'n gegewe konteks as doeltaalvervanger van die lemma kan optree.

Hierdie stelsel is onbevredigend, aangesien daar geen aanduiding is binne watter konteks die verskillende vertaalekwivalente gebruik kan word nie. Uit die tipografie van die woordeboek moet die gebruiker aflei dat die lemma in een of ander konteks met al die doeltaalvorme vervang kan word en slegs die sporadiese aanwending van etikette is 'n leidraad dat die betrokke vertaalekwivalent in 'n spesifieke konteks gebruik moet word. Dit beteken dat die gebruiker ingelig moet wees oor die funksie van kommas en kommapunte in die vertalende woordeboek — deur toeligting in die voorwerk — anders kan hy/sy uit so 'n vertaalekwivalentparadigma verstaan dat **index** of **corner** binne 'n gegewe konteks met enige van die vertaalekwivalente vervang kan word. Die konvensies waarvolgens woordeboeke sekere inligting aanbied — soos die skeiding van sinonimiese vertaalekwivalente deur kommas — moet aan die gebruiker verskaf word, sodat die woordeboek meer toeganklik is en 'n optimale inligtingsoordrag verseker — en hierdie leiding ontbreek in beide TW en GW.

Hierdie stelsel impliseer verder dat die gegewe vertaalekwivalente nie die lemma in alle kontekste kan vervang nie, maar dui nie die verband aan waarbinne hulle die lemma wél kan vervang nie. Hierdie gebrekkige inligtingsoordrag is egter nie net te wyte aan die gebruik van kommapunte nie, want etikette, kontekstuele gegewens en effektiewe voorbeeldmateriaal kan ook aangewend word om 'n meer vereenduidigende lesing te verkry.

'n Verdere probleem is dat nie al die vertaalekwivalente polisemiese verbande skyn te vertoon nie. By sowel **index** as **corner** kom groepe vertaalekwivalente voor wat nie sonder meer as polisemiese inskrywings hanteer kan word nie. In hierdie gevalle moet die lemmas as homonieme behandel word.

2.1.1 Tipografiese onderskeid tussen die aanbieding van polisemiese en homonimiese lemmas

Verklarende woordeboeke soos HAT gebruik verskillende numeriese stelsels om homonimiese en polisemiese betekeniswaardes te merk. Soos in vertalende woordeboeke, word homonimiese lemmas in verklarende woordeboeke met behulp van 'n boskrif aangedui, byvoorbeeld in HAT: **-ie¹**, **-ie²** en **-ie³**. Polisemie word aangedui deur 'n numeriese merker as mikrostruktuur aanduiders te gebruik om 'n betekenisonderskeiding te merk, byvoorbeeld in WAT:

-lik [...] **1** a [...] **b** [...] **2** a [...] **b** [...] **3** [...].

Dit kom egter selde voor dat affigale lemmas in Afrikaanse vertalende woordeboeke as homonieme opgeneem word. Affikse wat vormlik ooreenstem, maar onverwante betekenis het, word nie as verskillende lemmas opgeneem nie, maar gewoonlik in een artikel behandel, en ook nie polisemies nie, maar as 'n

monosemiese affiks. In hierdie opsig is die Afrikaanse verklarende leksikografie ook die vertalende leksikografie vooruit. So 'n geval is die twee suffikse *-iel*. Ten spyte van die feit dat hulle nie in GW of TW as affigale lemmas opgeneem is nie, behoort hulle verder ook as 'n homonimiese paar opgeneem te word. HAT maak voorsiening vir twee homonimiese inskrywings onder *-iel*, naamlik:

*-iel*¹ Agtervoegsel afgelei van G. *hule* (stof), en gebruik by die vorming van die name van sekere chemikalieë, veral nitriële en radikale, waar dit "(chemiese) radikaal" beteken, bv. in *asetonitriël, hidrokiesel, bensoïel*.

*-iel*² Agtervoegsel afgelei van F. *-ile* < L. *-ilis* en gebruik in die vorming van (a) 'n aantal substantiewe waarin dit die betekenis het van "stof verwant aan wat deur die grondwoord aangedui word", bv. *bensiel*; (b) 'n aantal adjektiewe waarin dit "van, betreffende, geskik vir, in staat tot; -baar, -agtig" beteken, bv. in *futiel, infantiel, pueriel*.

Vertalende woordeboeke behoort aan affigale lemmas hul regmatige plek te gee. Hoewel HAT nog nie affigale lemmas konsekwent, waar van toepassing, as polisemiese items of homonimiese opneem nie, het HAT verder op dié terrein gevorder as GW en TW.

Die gebruik in vertalende woordeboeke is normaalweg om vertaalekwivalente wat verskillende waardes van 'n polisemiese lemma verteenwoordig, met kommapunte te skei. 'n Stelsel van nommering behoort ook in Afrikaanse vertalende woordeboeke ingevoer te word aan die hand waarvan die vertaalekwivalente van 'n polisemiese lemma gemerk word. Die argument teen hierdie metode is onder andere dat te veel ruimte daardeur in beslag geneem word. Ter wille van effektiewe inligtingsoordrag is die opoffering van dié ruimte egter die moeite werd. Deur 'n toepaslike nommering te gebruik wat 'n duidelike tipografiese onderskeid bewerkstellig, kan vir die woordeboekgebruiker net 'n duideliker semantiese onderskeid tot gevolg hê. So 'n stelsel van nommering sal net so 'n aanwinst in die geval van leksikale en multileksikale lemmas wees. Dit behoort nie net tot die artikels van subleksikale lemmas beperk te word nie.

Tweetalige Aanleerderswoordeboek is een van die eerste Afrikaanse vertalende woordeboeke waarin 'n polisemiese lemma se vertaalekwivalente deur middel van 'n nommeringstelsel onderskei word. Uit die artikel van die twee homonimiese lemmas *cry*¹ en *cry*² (E-A) is dit duidelik dat nommering 'n baie meer vereenduidigende lesing bewerkstellig sodat duidelik tussen die verskillende betekeniswaardes onderskei kan word:

*cry*¹ 1 geroep [...] 2 skree, skreeu, kreet, gil [...]

*cry*² 1 huil [...] 2 skree, skreeu, roep [...]

Langenscheidts Großes Schulwörterbuch (LGS) (1988) is 'n vertalende woordeboek, Duits-Engels (D-E)/Engels-Duits (E-D), gerig op die Duitse moedertaalspreker. In hierdie woordeboek word polisemie by beide leksikale en subleksikale lemmas numeries aangedui. Dit lei tot 'n baie doeltreffende inligtingsoordrag. Vergelyk die affigale lemma *re-* (E-D):

re- in *Zssgn* 1. [ri:] wieder, noch einmal, neu: *reprint, rebirth*; 2. [rɪ] zurück, wider: *revert, retract*.

'n Genommerde aanbieding van die vertaalekwivalente maak dit vir die gebruiker makliker om tussen die verskillende betekeniswaardes van die doeltaalvorme te onderskei. Deur die nommering van 'n doeltaalinskrywing word daar onmiddellik 'n opvallende semantiese en tipografiese hiërargie geskep waarvolgens die doeltaalinskrywings gerangskik word. Die nommering op sigself dra nie by tot 'n duidelike onderskeid van die betekeniswaardes nie — dit word verkry deur verdere leksikografiese bewerking, maar hierdie metode ekspliseer wel die lemma se polisemiese karakter en wys daarop dat verskillende vertaalekwivalente vir verskillende polisemiese optredes van die lemma gebruik moet word.

'n Ordening volgens gebruiksfrekwensie soos dié van LGS is 'n maklike manier om die polisemiese paradigma van die brontaalvorm te weerspieël. Anders as wat die geval is met kommapunte, skep die nommeringstelsel 'n opvallende tipografiese hiërargie wat makliker raakgesien word.

Die stelsel waarvolgens polisemie en homonimie in die woordeboek hanteer word, behoort noukeurig in die toeliggende aantekeninge van die woordeboek beskryf te word. Dit beteken die leksikograaf moet argumentshalwe aandui dat die inskrywings onder 1. 'n vertaalekwivalent van die lemma se gebruiklikste polisemiese waarde is of dat daar 'n verskil in uitspraak is tussen 1. en 2., of wat die geval ook al mag wees. Die gebruiker moet ingelig wees waarom 1. eerste staan en nie laaste in die artikel nie en dit moet in terme van die lemma se waardes verduidelik word.

2.1.2 Die lemmatisering van leksikale items wat elders in die woordeboek as vertaalekwivalente verskyn

In die vertalende leksikografie heers die veronderstelling dat elke leksikonitem wat as vertaalekwivalent aan die X-Y kant van die woordeboek opgeneem word, op sy beurt as lemma aan die Y-X kant gegee moet word. Dit wil sê dat in 'n artikel soos die volgende in TW, die vertaalekwivalente van die lemma *eg* aan die A-E kant, almal weer op hul beurt aan die E-A kant as lemmas opgeneem moet word met *eg* as een van die Afrikaanse vertaalekwivalente:

eg [...] true [...] genuine; authentic; solid [...]; trueborn [...]

Die vertaalekwivalente van **eg** wat aan die E-A kant as lemmas opgeneem is, is die volgende:

- true** [...] waar; juis; **eg** [...]
- genuine** waar, werklik, opreg, **eg**, onvervals [...]
- authentic** (lewens)**eg**, waar, outentiek, oorspronklik; betroubaar, geloofwaardig; geldig.
- solid** [...] vas; solied, sterk, stewig, massief; onverdeeld, eenparig; gegrond, deeglik, **eg**; vasstaande; kubiek.
- true-born** reggeaard, opreg, **eg**; raseg, =suiwer.

Uit hierdie voorbeeld en vele ander, lyk dit of TW wel konsekwent vertaalekwivalente van leksikale lemmas as lemmas opneem en sodoende die omkeerbaarheidsbeginsel handhaaf. Wat die subleksikale lemmas betref, word dit nie so konsekwent deurgevoer nie. In die geval van **eks=** met sy enigste vertaalekwivalent **ex-** is die omkeerbaarheidsbeginsel wel toegepas: aan die E-A kant word die subleksikale lemma **ex-** opgeneem, met die vertaalekwivalente **oud-**, **eks-**; **gewese**, **voormalige**.

Daar is egter gevalle waar TW nie aan die omkeerbaarheidsbeginsel voldoen nie. Die volgende inskrywing is 'n goeie voorbeeld (A-E):

- her=** prefix again, **re=**; used so freely esp. with verbs that a full list cannot be given.

Die omgekeerde vind egter nie plaas nie. Die affiks **re=** word nie as subleksikale lemma aan die E-A kant opgeneem nie. Die ideaal sou wees dat **re=** wél as affigale lemma aan die E-A kant gegee word met onder andere sy drie moontlike subleksikale vertaalekwivalente **her-**, **re-** en **terug-**. Hier ter sake is die feit dat die woordeboek op 'n spesifieke teikengebruiker afgestem is. In die geval van TW is dit meer op die Afrikaanse moedertaalspreker gerig as op die Engelse moedertaalspreker, en dit is daarom te verwagte dat die E-A kant vollediger bewerk sou wees as die A-E kant, want die implikasie is dat die Afrikaanssprekende gebruiker se Engels nie so goed soos sy Afrikaans is nie. In hierdie geval word daar nie aan die verwagting voldoen nie, maar by gevalle soos **post=** en **non=** wel.

Die affiks **post=** is as subleksikale lemma aan die E-A kant opgeneem met slegs sy een vertaalekwivalent **na=**. Die affiks **na=** word nie as lemma aan die A-E kant van die woordeboek gegee nie. Wat gebeur, is dat **na=** as soekelement opgeneem word met 'n hele reeks inskrywings daaronder. Die artikels waarin **na=** bewerk is, het as inskrywings **na=: ~-aap**, **na=: ~doen**, **na=: ~genoeg**, **na=: ~laat**, **na=: ~rede** en **na=: ~tafel**. Dat die omkeerbaarheidsbeginsel nie gehandhaaf is nie, blyk baie duidelik uit hierdie voorbeeld. Die probleem lê by TW se stelsel van die aansee van soekelemente. Dit blyk dat die opstellers van die woordeboek self onduidelikheid het oor die onderskeid tussen lemmas en deel-

lemmas met 'n lemma-eksterne ingangsposisie en daarom nie **na=** ook as subleksikale lemma opgeneem het nie. Die affiks **na-** behoort naas sy optrede as deellemma, ook as subleksikale lemma gegee te word.

Alhoewel **post=** 'n lid van die Afrikaanse leksikon is, soos blyk uit gelede woorde soos **postmodernisme** en **postnataal**, word dit nie as 'n moontlike vertaalekwivalent van **post=** (E-A) opgeneem nie. Om **na=** as enigste vertaalekwivalentparadigma van **post=** te gee, skep die indruk dat **na=** (A-E) **post=** (E-A) in alle kontekste kan vervang. Dit is egter nie die geval nie, aangesien **namodernisme** en **nanataal** nie gebruik word nie, maar slegs **postmodernisme** en **postnataal**. Die affiks **post=** word verder ook nie as subleksikale lemma aan die A-E kant opgeneem nie. Die leksikograaf het **post=** skynbaar nie as deel van die Afrikaanse leksikon gereken nie en daarom nie in die makrostruktuur van die woordeboek opgeneem nie. Dit het moontlik daartoe gelei dat **post=** nie as vertaalekwivalent van **post=** (E-A) opgeneem is nie.

'n Soortgelyke geval is die Engelse **non-** wat slegs met **nie-** vertaal is sonder om ook vir **non-** as Afrikaanse vertaalekwivalent voorsiening te maak. Die prefiks **nie-** word nie as subleksikale lemma aan die A-E kant van die woordeboek opgeneem nie. Dit lyk of dieselfde probleem hier voorkom as wat die geval is met **post=**. Op sy beurt word **nie-** slegs as soekelement aan die A-E kant opgeneem, wat begin met **nie:** *~metaal*. Ook in hierdie geval word die omkeerbaarheidsbeginsels nie toegepas nie. Anders as in die geval van **post=** wat nóg as Afrikaanse vertaalekwivalent van **post=** (E-A) nóg as affigale lemma (A-E) opgeneem is, word **non-** (wat nie as vertaalekwivalent van die Engelse **non-** gegee is nie) as soekelement aan die A-E kant vermeld: **non=:** *~akseptasie*. Die opname van **non-** as soekelement impliseer vir die woordeboekgebruiker dat die opstellers van die woordeboek **non-** weliswaar as lid van die Afrikaanse leksikon ag. Dit is derhalwe onverklaarbaar waarom **non-** beide as affigale lemma en as vertaalekwivalent weggelaat is.

Sowel **nie-** as **non-** behoort dus as affigale lemmas opgeneem te word, met as vertaalekwivalent onder meer **non-**. Soos reeds genoem, kan die Engelse **non-** in sekere gevalle met beide **nie-** en **non-** vertaal word. Die vertaalekwivalente moet voorsien word van die een of ander vorm van konteksleiding wanneer **non-** met **nie-** en wanneer dit met **non-** vertaal kan word sodat duidelik onderskei kan word. Dit impliseer dat 'n aanduiding van moontlike styl- en registerverskille ook verstrekkend moet word aangesien **non-** en **nie-**, al het hulle dieselfde betekenis, mekaar nie in alle gevalle kan vervang nie.

Daar is 'n stylverskil tussen prefikse van Romaanse herkoms soos **post-** en **non-** en hul Germaanse eweknieë **na-** en **nie-**. Hul weglating uit die woordeboek getuig nie slegs van 'n onvolledige bewerking nie, maar moontlik ook van oordrewe purisme aan die kant van die leksikograaf wat die Germaanse vorme wil promoveer. Alhoewel **na-** en **nie-** nie as subleksikale lemmas nie, maar wel as neslemmas opgeneem word, kry hulle dus erkenning as lede van die leksikon.

2.2 Sinonimie

Sinonimie verwys na die verskynsel dat twee leksikale items verskillende vorme, maar dieselfde betekenis het. Twee leksikale items het egter selde presies dieselfde betekenis. Hulle kan selde in alle kontekste met mekaar vervang word. Daarom word 'n onderskeid getref tussen absolute sinonieme en gedeeltelike sinonieme. Hierdie verskil word voorts aan die hand van woordlemmas verduidelik.

2.2.1 Absolute sinonimie

Absolute sinonieme kan mekaar in alle kontekste vervang sonder dat daar 'n betekenisverskil intree, byvoorbeeld **onderwyser** en **leerkrag**. Louw en Nida (1989: xvi) wys egter daarop dat daar byna nooit absolute sinonimie aangetref word nie en sou 'n leksikale item se betekenis direk met 'n ander ooreenstem, kom daar desondanks dikwels styl- en registerverskille voor (sien ook Geeraerts (1986), Leech (1981) en Lyons (1981)). Daar is 'n stylverskil tussen **onderwyser** en **leerkrag** wat meebring dat hulle nie sonder meer in alle kontekste met mekaar vervang kan word nie. Tussen hierdie twee leksikale items is daar 'n registerverskil, waarin **leerkrag** die meer formele woord is. Hieruit blyk dit dat absolute sinonimie nie altyd net op semantiese gronde berus nie, maar dat styl- en registerverskille ook daartoe bydra dat een leksikale item nie noodwendig sy sinonimiese eweknie se plek kan vul nie.

2.2.2 Gedeeltelike sinonimie

Gedeeltelike sinonimie is die betekenisbetrekking wat daar tussen leksikale items bestaan op grond van 'n gedeeltelike betekenisoorvleueling. In vertalende woordeboeke word die sinonimiese verhouding tussen vertaalekwivalente deur middel van 'n komma aangedui — soos in die volgende inskrywing in TW:

excuse verontskuldiging, verskoning [...]

Die implikasie van die komma tussen die vertaalekwivalente is dat hulle sinonieme van mekaar is, maar ook vertaalekwivalente van die lemma. TW toon hier 'n leemte in dié opsig dat daar nie 'n aanduiding gegee word in watter kontekste die vertaalekwivalente mekaar kan vervang nie. So kan die gebruiker dink dat **verontskuldiging** en **verskoning** mekaar in alle kontekste kan vervang, terwyl daar tussen hierdie twee leksikale items inderdaad binne 'n spesifieke konteks 'n betekenisverskil kan voorkom, sodat **verontskuldiging** nie sonder meer met **verskoning** vervangbaar is nie. Vergelyk:

Sy **verontskuldiging** dra nie vir my veel gewig nie.

Sy **verskoning** dra nie vir my veel gewig nie.

Die voorsitter het sy **verskoning** by die sekretaresse ingedien.

*Die voorsitter het sy **verontskuldiging** by die sekretaresse ingedien.

Louw en Gouws (1996: 92-93) bepleit 'n uitgebreide stelsel van adressering waar nie net die lemma nie, maar ook die vertaalekwivalent(e) die adres is sodat daar nie onduidelikheid bestaan oor die gebruik van die vertaalekwivalent in 'n spesifieke konteks nie. Dit impliseer dat 'n vertalende woordeboek hom nie net kan beperk tot 'n blote lysing van vertaalekwivalente vir 'n spesifieke lemma nie, maar dat die vertaalekwivalente van ekstra inligting voorsien moet word, sodat die betekenis van so 'n vertaalekwivalent in 'n gegewe konteks duidelik blyk. Hierdie inligting heet vertaalkomplemente en het die vertaalekwivalent as adres. TW maak soms gebruik van vertaalkomplemente, byvoorbeeld:

onverbloem(d) undisguised, unconcealed, unvarnished (*truth*),

waar die implikasie van die konteksleiding *truth* is dat *unvarnished* net as sinoniem van **onverbloem(d)** gebruik kan word as dit na *waarheid* verwys — soos gestel teenoor leuens.

'n Onderskeid is nodig — soos soms reeds in Afrikaanse verklarende woordeboeke aangetref word — waardeur gedeeltelike sinonimie tussen vertaalekwivalente aangedui kan word, aangesien die komma as merker nie voldoende is nie. Net soos woordlemmas, kan affigale lemmas ook sinonimiese vertaalekwivalente hê. Tans word affigale lemmas in Afrikaanse vertalende woordeboeke meestal net van een vertaalekwivalent voorsien — ongeag of die lemma oor 'n polisemiese uitbreiding beskik of nie.

Vervolgens word die opname van sinonimiese vertaalekwivalente van affigale lemmas van nader beskou.

3. Doeltaalsinonieme in die artikels van affigale lemmas

Die Engelse prefiks **re-** (E-A) kan in Afrikaans vertaal word met **her-** en **re-**, asook met **terug-**. Beide **her-** en **re-** het die betekenis "weer", maar nie alle stamme wat met **her-** verbind, verbind met **re-** nie, en ook andersom, nie alle stamme wat met **re-** verbind, verbind met **her-** nie. Voorbeelde waar **her-** en **re-** mekaar wel ondubbelsinnig kan vervang, is onder andere in **herorganiseer** en **reorganiseer** en ook **herkonstruksie** en **rekonstruksie**. Gevalle waarin **re-** **her-** nie sonder meer kan vervang nie, is:

herleef	*releef
heroorweeg	*reoorweeg
hersien	*resien
hereksamen	*reëksamen

Voorbeelde van afleidings waar her- re- nie sonder meer kan vervang nie, is weer:

repatrieer	*herpatrieer
revisie	*hervisie
reïnkarnasie	*herinkarnasie

Die proses wat hier aan die werk is, veroorsaak dat Romaanse affikse soos re- hoofsaaklik verbind met stamme van Romaanse herkoms, terwyl die Germaanse affikse soos her- meestal met beide Romaanse en Germaanse stamme kan verbind. Dit kan ook anders gestel word, naamlik dat Germaanse stamme gewoonlik met Germaanse prefikse verbind, terwyl Romaanse stamme met Romaanse, asook soms met Germaanse prefikse verbind. Tog verbind nie alle Romaanse stamme noodwendig met Germaanse affikse nie. Dit blyk uit voorbeelde soos *herpatrieer, *hervisie en *herinkarnasie waar re- die geskikte prefiks is. Wat hul betekenis betref, is her- en re- dus wel absolute sinonieme, maar vanweë hul etimologie kan hulle mekaar nie onvoorwaardelik in alle kontekste vervang nie. In sulke gevalle moet die leksikograaf duidelike leiding aan die gebruiker gee oor die woordvormingsproses van die betrokke affiks — onder andere deur voorbeeldmateriaal te verskaf en deur in 'n kort aantekening te wys op die beperkinge wat die etimologie van 'n affiks op sy woordvorming met stamme kan plaas. Die leksikograaf behoort ook 'n stelsel in te voer wat 'n tipografiese of ander onderskeid tref tussen vertaalekwivalente wat gedeeltelike sinonieme van mekaar is en dié wat absolute sinonieme is.

Die inskrywings onder re- (E-A) behoort soos volg daar uit te sien:

re- [...] 1 a her- [...] b re- [...] 2 terug- [...].

Deur gebruik te maak van die letters a en b word die gedeeltelike sinonimiese verhouding tussen her- en re- aangedui. Om die woordeboekgebruiker in staat te stel om enkoderend met die woordeboek om te gaan, behoort die beperkings wat daar op die vertaalekwivalente rus, aangedui te word — onder andere deur te wys op die verbinding al dan nie met Romaanse en Germaanse stamme, asook deur voldoende voorbeeldmateriaal te verskaf. Ter wille van duidelikhed kan die leksikograaf ook gevalle verskaf wat nie moontlik is nie, byvoorbeeld, soos vroeër genoem, *releef in die geval van her- of *hervisie in die geval van re-. Die aangawe van foutiewe vorme kan 'n bykomende pedagogiese waarde hê in dié sin dat dit vir die gebruiker duidelik blyk watter vorme nié moontlik is nie.

Nog so 'n geval is die prefikse **dis-** en **on-**. Gouws (1989: 96) wys daarop dat **dis-** en **on-** binne 'n bepaalde konteks albei "nie" kan beteken. Die woorde **ontydig** en **dislojaal** beteken onderskeidelik "nie tydig" en "nie lojaal". Alhoewel **onlojaal** wel moontlik is, kan 'n afleiding soos ***distydig** egter nie gevorm word nie. Die prefiks **dis-** is 'n Romaanse prefiks en dit verbind gewoonlik net met stamme van Romaanse of klassieke herkoms. Die leksikograaf moet bedag wees op sulke gevalle en die nodige leiding aan die woordeboekgebruiker gee. Al beteken beide prefikse dieselfde, is hulle nie sonder meer onderling vervangbaar nie en die stamme bepaal die beperking wat op die affikse geplaas word.

4. Etimologiese inligting

Etimologiese inligting, al is dit in 'n beperkte mate, word al 'n geruime tyd in sommige Afrikaanse verklarende woordeboeke aangedui, maar ontbreek nog grootliks in die vertalende woordeboeke. 'n Moontlike verklaring hiervoor is dat die eentalige woordeboeke gerig is op betekenisverklaring en dat etimologiese inligting groter verband hiermee hou as met vertaalekwivalente, waarop vertalende woordeboeke hoofsaaklik gerig is. Die geldigheid van so 'n verklaring is nie sonder meer bo verdenking nie, alhoewel Svensén (1993: 191) daarop wys dat etimologiese inligting 'n rareiteit in vertalende woordeboeke is en, volgens hom, wenslik so:

A bilingual dictionary is aimed at translation; historical information about the source language occurs only exceptionally, and even then seldom for any good reason.

Drysdale (1989: 527) voer die argument verder en sê die "functional value of etymologies in most day-to-day use of the dictionary is very small — except, of course, for students and linguistic scholars".

Die opname van etimologiese inligting in vertalende woordeboeke is nie noodwendig negatief of onaanvaarbaar nie, maar dit behoort sinvol aangewend te word. Etimologiese inligting kan maklik ontaard in onnodige geskiedkundige uitweidings, terwyl 'n sinchroniese woordeboek veronderstel is om die betekenis en gebruik van hedendaagse leksikale items weer te gee. In die mikrostrukturele bewerking van affikse in vertalende woordeboeke is daar nog nie regtig gekyk na die herkoms van affikse nie. Tegnostamme wat as subleksikale lemmas opgeneem word, geniet wel sporadiese aandag wat etimologie betref, juis omdat hul etimologie dikwels ook hul betekenis verklaar.

Die leksikograaf hoef nie, in teenstelling met die volgende bewering van Drysdale (1989: 527), paragrawe af te staan aan die opname van etimologiese inligting van affikse nie:

It is important to distinguish just what is meant by, and what is expected of, a dictionary etymology. Strictly speaking, the mere citing of a source word or source language is not sufficient, for the business of an etymology is to trace the development of a word, through its major changes of form and meaning [...].

Die etimologiese inligting kan in 'n vertalende woordeboek bloot die aanduiding van die brontaal wees, byvoorbeeld *L. vir Latyn*, asook die oorspronklike Latynse affiks of woord en die betekenis in Afrikaans of Engels — afhangeende daarvan in watter taal die vertaalekwivalent voorkom.

Volgens *Oxford Dictionary of English Etymology* (1966) het die prefiks *pre-* die volgende herkoms:

pre- *pri*, *pri*, *pre-* (e.g. in *predicate*, *preface*, *premiss*, *preposition*, *presage*, *presence*), prefix repr. F. *pré-* or its source L. *præ-*, later *prē-* i.e. the adv.-prep. *præ* (of place, rank, time) before, in front, in advance [...]

Dit sou nie alleen oorbodige inligting verskaf nie, maar ook onbekostigbare ruimte opneem om só volledig op dié prefiks se herkoms in te gaan. Daarom behoort 'n beperkte etimologiese aangawe soos [*L. præ* voor] voldoende te wees. Svensén (1993: 91) het gelyk wanneer hy sê: "It is important to specify the meanings of the original word in such a way that the connection with the present-day meaning is clear [...]". Die etimologie het 'n ondersteunende funksie wat naas die vertaalekwivalent bydra tot die verheldering van die huidige betekenis van die affiks. Vir die omvang van 'n sinchroniese vertalende woordeboek hoef die leksikograaf net so ver op die etimologie van 'n leksikale item in te gaan as wat nodig is om die betekenis duidelik te maak. In die geval van deursigtige affikse is dit nie nodig om etimologiese inligting aan te dui nie, omdat sodanige affikse hulleself verklaar.

5. Uitspraak, klem en sillabeverdeling

Beide TW en GW laat na om affigale lemmas van uitspraakleiding te voorsien. In die geval van leksikale lemmas word leiding wel verskaf, maar dit is beperk tot die aanduiding van die hoofklem in meersillabige lemmas. Dit is een van die onmisbare inligtingstipes wat verál in 'n vertalende woordeboek tuishoort, omdat die gebruiker van so 'n woordeboek juis ten minste met een van die twee tale van die woordeboek minder bekend is: 'n Groot probleem vir leksikograwe is om te besluit volgens watter stelsel uitspraak aangedui moet word. Sommige voel dat die reeds bestaande fonetiese transkripsiemetode meer volledig is en dus veral geskik sal wees in tweetalige woordeboeke, terwyl ander weer aandring op 'n fonemiese stelsel, wat vir die taalkundig ongeskoolde gebruiker meer toeganklik kan wees en nie so tegnies is nie (Al-Kasimi 1977: 37-38). 'n Fonemiese transkripsie dui die verskillende foneme aan waaruit 'n lemma

bestaan, sonder om die moontlike allofoniese variasie aan te dui, terwyl 'n fonetiese transkripsie wél vir hierdie verskille voorsiening maak. In woorde soos **klein** en **kaart** word die foneem /k/ as [k] uitgespreek. In ander klankomgewings, byvoorbeeld **kleintjie** en **hondjie**, word die foneem /k/ as [ç] uitgespreek. 'n Fonetiese transkripsie sal nie vir hierdie verskille voorsiening maak nie, terwyl 'n fonetiese transkripsie wel 'n onderskeid sal tref.

Watter stelsel ook al gekies word, uitspraakinsigting is van groot belang in die vertalende woordeboek. Veral ten opsigte van affiks is dit onontbeerlik, omdat hulle in verbinding met verskillende stamme kan optree en dit hul uitspraak kan beïnvloed. Die transkripsie moet op die lemma gerig wees, byvoorbeeld in die LGS waar die affigale lemma as polisemiese item opgeneem is, maar in al die gevalle dieselfde uitspraak het:

pro- [prəu] in *Zsgn*: 1. pro ..., ... freundlich, z.B. *--German*; 2. stellvertretend, Vize ..., Pro ...; 3. vor (*räumlich u. zeitlich*).

'n Stelsel van fonetiese transkripsie soos die International Phonetic Alphabet (IPA) behoort in Afrikaanse vertalende woordeboeke gevolg te word. Dit bied 'n vollediger weergawe van die allofoniese variasie in woorde en is daarom meer verteenwoordigend van werklike taalgebruik.

5.1 Uitspraak

In WAT IX word uitspraakleiding in die artikelgleuf direk na die lemmateken verskaf, byvoorbeeld **-logie** [loxi/luxi]. Die IPA word met groot sukses gebruik met 'n volledige toeligting van die stelsel in die voorwoord. Die vertalende leksikograaf het egter 'n moeiliker taak, aangesien die vertaalekwivalente dikwels vir die gebruiker onbekend is en hulle uitspraak vir hom van groot belang is. Daarom sou beide lemma en vertaalekwivalent van uitspraakinsigting voorsien kon word. Die toepassing van die omkeerbaarheidsbeginsel lei dan daartoe dat een leksikale item op twee plekke getranskribeer word. Waar lemma en vertaalekwivalent dieselfde uitgespreek word, hoef die leksikograaf nêr die uitspraakleiding van die lemma te verskaf en 'n struktuurmerker soos die diamantteken kan aangewend word om vir die gebruiker aan te dui dat die uitspraak van die vertaalekwivalent dieselfde is as dié van die lemma, byvoorbeeld (A-E): **eks-** [eks] ♦ex-, en (E-A): **-a** [a] ♦-a.

Dit is belangrik dat die leksikograaf uitspraakleiding gee ten opsigte van die optrede van die affiks in 'n afleiding — onder andere deur gebruik te maak van voorbeeldmateriaal soos eenwoordsitate. Die uitspraak van die affiks moet uit die voorbeeldmateriaal blyk. Dit kan aan die hand van die volgende artikel in die LGS geïllustreer word waar die twee polisemiese waardes van **re-** twee verskillende uitsprake het:

re- in *Zssgn* 1. [ri:] wieder, noch einmal, neu: *reprint, rebirth*; 2. [rɪ] zurück, wider: *revert, retract*.

In hierdie artikel word die voorbeeldmateriaal ingespan om leiding te gee oor die lemma se gebruiksvoorbeelde. Dit is 'n geskikte adresseringsprosedure deurdat dit aan die hand van die voorbeeldmateriaal geskied en daar met min ruimte baie inligting verskaf word.

5.2 Klem

'n Ander hulpmiddel wat veral ook in vertalende woordeboeke 'n groot aanwys kan wees, is die aanduiding van die hoofklem van afleidings. Die klem van die affiks word beïnvloed deur die stam waarmee die affiks verbind. Die hoofklem van afleidings word reeds in die artikels waarin hulle as lemmas optree, aangedui en dit sou dus 'n duplisering van inligting meebring om dit weer in die artikel van die affigale lemma te gee.

Die ruimte wat deur klemaanduiding in beslag geneem word, is relatief min in vergelyking met vertaalekwivalente of voorbeeldmateriaal. Daarom behoort die klem ook in die voorbeeldmateriaal van affiksê aangedui te word, sodat die woordeboekgebruiker liever 'n té volledige as 'n gebrekkige uitspraakleiding kry. Klemaanduiding sou byvoorbeeld soos volg in die artikel van *her-* kon geskied:

her- [...] *re-* [...] *herkies'*, *her'kou*, *herlei'*.

Hoewel die voorbeelde wat in die artikel van *her-* opgeneem is, ook in die makrostruktuur van die woordeboek met klemaanduiding voorkom, is dit vir die woordeboekgebruiker 'n te omslagtige proses om die lemmas van elkeen op sy alfabetiese plek in die woordeboek na te slaan.

5.3 Sillabeverdeling

Nog 'n nuttige hulpmiddel wat grootliks in Afrikaanse vertalende woordeboeke ontbreek, is die aanduiding van die sillabeverdeling van meersillabige woorde. Dit behoort ook veral op die voorbeeldmateriaal van toepassing gemaak te word, omdat affikse dikwels op sigself monomorfemies is. So kan by die afleidings *beoordeel* (A-E) of *revaccinate* (E-A) as voorbeeldmateriaal by *be-* en *re-* onderskeidelik die onderskeie sillabes in die woorde deur die merker • aangedui word, byvoorbeeld *be•oor•deel* of *re•vac•ci•nate*. Die meeste vertalende woordeboeke bied hierdie inligting in die makrostruktuur van die woordeboek aan onder die afleiding waarin die affiks optree. Dit kan aan die hand van die artikel van *non-* in *Van Dale Groot Woordenboek: Engels-Nederlands* (1989) geïllustreer word:

non- [nɒn || nɑn] 0.1 **non-** ⇒ *niet(-)* [...] 1 non-aggression *non-agressie*; non-flammable *onbrandbaar*.

non•ag•gres•sion [...]

Dit blyk uit die artikel van **non-** dat die voorbeeldmateriaal nie bewerk word nie, dit wil sê dat daar nie fonetiese transkripsie, klemaanduiding of sillabeverdeling in die voorbeeldmateriaal aangedui word nie. Wat wel gebeur, is dat die voorbeeldmateriaal, byvoorbeeld die woord **nonaggression**, in die makrostruktuur van die woordeboek opgeneem word en dan as lemma van die nodige uitspraakleiding voorsien word. Die lemma **nonaggression** word getranskribeer as [ˈnɒnəˈɡrɛʃn || ˈnɑn-] terwyl **nonaggression** nie as voorbeeldmateriaal onder die affigale lemma **non-** van uitspraakinligting voorsien word nie. Die klem word ook slegs in die transkripsie van **nonaggression** aangedui, en nie by die voorbeeldmateriaal van die affigale **non-** nie.

Daar behoort op dieselfde manier te werk gegaan word om voorbeeldmateriaal van uitspraakleiding te voorsien, as wat dit in die makrostruktuur van die woordeboek gedoen word. Dit bring weliswaar 'n duplisering van inligting mee, maar dit gaan 'n vollediger beeld aan die gebruiker verskaf en hom help om vinniger by die verlangde inligting uit te kom. In plaas daarvan dat die gebruiker die afleiding wat as voorbeeldmateriaal by die affiks optree, weer in die makrostruktuur moet gaan naslaan, is die inligting onmiddellik beskikbaar.

6. Grammatikale inligting

Die woordsoortelike kategorie van woordlemmas word in beide TW en GW baie getrou aangedui. Dit word naamlik, waar van toepassing, in die eerste gleuf na die lemma gedoen, byvoorbeeld

aanbou *n.*

aanbou (s)

waar **aanbou** die lemma is en *n.* en (s) die afkortings vir *noun* en *selfstandige naamwoord* onderskeidelik.

Met betrekking tot die affigale lemmas is daar groot inkonsekwentheid wat betref die benoeming asook die artikelposisie waarin dit voorkom. Affikse behoort nie tot 'n woordsoortelike kategorie soos woorde nie, maar kan wel volgens hulle morfologiese kategorie geklassifiseer word, naamlik prefikse of suffikse. Dieselfde geld vir die benoeming van stamlemmas, naamlik stamme. Hierdie leksikale kategorieë kan dieselfde artikelgleuf beset as dié van woordsoorte by leksikale lemmas, direk na die lemma of die fonetiese transkripsie.

GW benoem die meeste van sy subleksikale lemmas glad nie. Ander is verkeerdlik benoem, byvoorbeeld die tegnostam **peri**⁼² (E-A) en die stam **step**⁼² (E-A) word altwee as (*pref*) aangedui. TW, op sy beurt, benoem ook nie

affikse baie konsekwent nie. Hy is egter meer korrek in sy benoeming as GW, deurdat die affikse wat wél benoem is, byvoorbeeld **her=** (A-E) en **wan=** (A-E), die juiste benaming van *prefix* het.

Die woordeboeke wat in hierdie artikel bespreek word, volg in hul benoeming die korrekte metode deur die morfologiese kategorie aan te dui in die gleuf wat elders daarvoor gebruik word, naamlik direk na die lemma. Oor hierdie stelsel is daar nie altyd sekerheid nie, omdat sommige woordeboeke — soos die Engelse COBUILD (1991) — dit soms in die kantlyn gee. COBUILD is weliswaar 'n aanleerderwoordeboek en kom die gebruiker in hierdie geval tegemoet. Dit behoort egter in die eerste gleuf na die lemma gedoen te word, sodat dit 'n eenheid vorm saam met die res van die woordeboekartikel.

7. Slot

Dit blyk uit hierdie artikel dat die mikrostrukturele bewerking van affigale lemmas in TW en GW nie voldoende is nie. Soos die betrokke woordeboeke affikse tans hanteer, vervreem dit die gebruiker eerder as om vir hom/haar tot hulp te wees. Daar moet nog heelwat navorsing op hierdie terrein gedoen word. 'n Ondersoek na ingevoegde teks en die waarde wat dit kan inhou vir die mikrostrukturele bewerking van affigale lemmas (maar ook vir ander subleksikale lemmas), is onder andere een van die aspekte wat 'n verdere ondersoek noodsaak. Dit blyk ook uit die artikel dat, deur affikse as deel van die leksikon te beskou en affigale lemmas gevolglik soos volwaardige lemmas te behandel (soos wat die geval is met leksikale lemmas), die betrokke woordeboeke reeds 'n groot bydrae sal lewer tot 'n vollediger inligtingsoordrag.

Bronnelys

Woordeboeke

- Bosman, D.B., I.W. van der Merwe en L.W. Hiemstra. 1984. *Tweetalige Woordeboek/Bilingual Dictionary*. Kaapstad: Tafelberg.
- Du Plessis, M. 1993. *Tweetalige Aanleerderswoordeboek/Bilingual Learner's Dictionary*. Kaapstad: Tafelberg.
- Kritzinger, M.S.B., P.C. Schoonees en U.J. Cronjé. 1987. *Groot Woordeboek/Major Dictionary*. Pretoria: J.L. van Schaik.
- Louw, J.P. en E.A. Nida. 1989. *Greek-English Lexicon of the New Testament, Volume 1*. Kaapstad: Bybelgenootskap van Suid-Afrika.
- Martin, W. en G.A.J. Tops (Hoofreds.). 1991. *Van Dale Groot Woordenboek: Engels-Nederlands / Nederlands-Engels*. Utrecht: Van Dale Lexicografie.
- Messinger, H. 1988. *Langenscheidts Großes Schulwörterbuch Englisch-Deutsch/Deutsch-Englisch*. Berlin: Langenscheidt.
- Odendal, F.F. (Red.). 1994. *Verklarende Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal*. Midrand: Perskor.

- Onions, C.T. (Red.). 1966. *The Oxford Dictionary of English Etymology*. Oxford: Clarendon Press.
- Sinclair, J. (Hoofred.). 1991. *Collins COBUILD English Language Dictionary*. Londen: Collins.
- Van Schalkwyk, D.J. (Hoofred.). 1994. *Woordeboek van die Afrikaanse Taal, Deel IX*. Stellenbosch: Buro van die WAT.

Ander bronne

- Al-Kasimi, A. M. 1977. *Linguistics and Bilingual Dictionaries*. Leiden: E.J. Brill.
- De Wet, G. 1998. Die makrostrukturele vergestaltung van affikse en tegnostamme in Afrikaanse vertalende woordeboeke. *Lexikos* 8: 154-172.
- Drysdale, P.D. 1989. Etymological Information in the General Monolingual Dictionary. Hausmann, F.J., O. Reichmann, H.E. Wiegand en L. Zgusta. (Reds.). 1989-1991: 525-530.
- Geeraerts, D. 1986. *Woordbetekenis*. Leuven: Uitgeverij Acco.
- Gouws, R.H. 1989. *Leksikografie*. Pretoria / Kaapstad: Academica.
- Hausmann, F.J., O. Reichmann, H.E. Wiegand en L. Zgusta (Reds.). 1989-1991. *Wörterbücher: Ein internationales Handbuch zur Lexikographie / Dictionaries: An International Encyclopedia of Lexicography / Dictionnaires: Encyclopédie internationale de lexicographie*. Berlyn/New York: Walter de Gruyter.
- Leech, G.N. 1981. *Semantics: The Study of Meaning*. Harmondsworth: Penguin.
- Louw, P.A. en R.H. Gouws. 1996. Lemmatiese en nielemmatiese adressering in Afrikaanse vertalende woordeboeke. *S.A. Tydskrif vir Taalkunde* 14(3): 92-100.
- Lyons, J. 1981. *Language, Meaning and Context*. Londen: Fontana.
- Svensén, Bo. 1993. *Practical Lexicography*. Oxford: Oxford University Press.